

ПОНЯТТЯ, ЗМІСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ОБІГУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

THE CONCEPT, CONTENT OF PERSONAL DATA AND FEATURES OF THEIR CIRCULATION IN CRIMINAL PROCEEDINGS

Циколія Л.Ц., аспірантка кафедри кримінального процесу
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Статтю присвячено дослідженню поняття «персональні дані» та визначенню особливостей їх обігу в кримінальному провадженні. Актуальність обраної тематики обумовлюється тим, що ступінь правообмежень у цій сфері є суттєвим, а питома вага персональних даних серед інформації, яка залучається до орбіти кримінального судочинства – значною.

У роботі проаналізовано зміст положень, які містяться в національних та міжнародних нормативно-правових актах, а також наукових джерелах, що надало змогу виокремити певні закономірності у визначенні цієї категорії. Зокрема, авторка доходить висновку, що у досліджених міжнародних документах ключове поняття «персональні дані» визначено у найбільш широкому розумінні. Особливо досліджуються вітчизняні підходи до правового регулювання поняття «персональні дані».

Виокремлюються такі характерні ознаки персональних даних у кримінальному провадженні: (а) є складовою права на приватність; (б) належать до охоронюваної законом таємниці; (в) підлягають захисту у передбачений законом спосіб; (г) підлягають обробці у передбачений кримінальним процесуальним законодавством спосіб; (д) використовуються в кримінальному провадженні у різних напрямках; (е) використовуються для виконання завдань кримінального провадження; (є) як різновид фактичних даних дозволяють встановити обставини, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні.

Сформульовано визначення поняття персональних даних у кримінальному провадженні. Запропоновано класифікацію персональних даних у кримінальному провадженні за такими підставами: за природою утворення відомостей; за видами носіїв відомостей; за зв'язком із фізичною особою; за режимом доступу та характером використання; за вмістом та характером інформації; за ступенем чутливості.

Досліджується механізм обігу персональних даних у кримінальному провадженні, який загалом має здійснюватися в порядку, передбаченому КПК, із урахуванням специфічної правової природи персональних даних та особливих процедур, пов'язаних із їх обігом.

Зроблено висновок, що кожна із перелічених в Законі України «Про захист персональних даних» дій із персональними даними, яка входить до поняття «обробка», має свій еквівалент у кримінальному провадженні у вигляді відповідної процесуальної дії, передбаченої КПК або дії технічного характеру. Ці дії спрямовані на виконання завдань кримінального провадження шляхом обробки (передусім, збирання і використання) персональних даних та мають проводитися із суворим дотриманням вимог як кримінального процесуального, так і законодавства про захист персональних даних.

Ключові слова: персональні дані, кримінальне провадження, обіг персональних даних, право на повагу до приватного і сімейного життя, невтручання у приватне життя.

The article is devoted to the study of the concept of «personal data» and the identification of the peculiarities of their circulation in criminal proceedings. The relevance of the chosen topic is due to the significant degree of legal restrictions in this area, as well as the substantial role that personal data play among the information involved in criminal justice.

The paper analyzes the content of provisions contained in national and international legal acts, as well as academic sources, which made it possible to identify certain regularities in the definition of this category. In particular, the author concludes that the key term «personal data» is defined in the examined international instruments in the broadest sense. Domestic approaches to the legal regulation of the term «personal data» are studied separately.

The article highlights the following characteristics of personal data in criminal proceedings: (a) they are a component of the right to privacy; (b) they are subject to legal protection as confidential information; (c) they must be protected in the manner prescribed by law; (d) they must be processed in accordance with the provisions of criminal procedural legislation; (e) they are used in criminal proceedings in various ways; (f) they serve to achieve the objectives of criminal proceedings; (g) as a type of factual data, they make it possible to establish circumstances subject to proof in criminal proceedings.

A definition of the concept of personal data in criminal proceedings is formulated. A classification of personal data in criminal proceedings is proposed based on the following criteria: the nature of data generation; the types of data carriers; the connection with a natural person; the access regime and use; the content and nature of information; and the degree of sensitivity.

The article examines the mechanism of circulation of personal data in criminal proceedings, which should generally be carried out in accordance with the Criminal Procedure Code of Ukraine, taking into account the specific legal nature of personal data and the special procedures related to their circulation.

The author concludes that each of the actions with personal data listed in the Law of Ukraine «On the Protection of Personal Data», which constitute the concept of «processing», has its equivalent in criminal proceedings in the form of a corresponding procedural act provided for by the Criminal Procedure Code or a technical action. These actions are aimed at fulfilling the tasks of criminal proceedings through the processing (primarily the collection and use) of personal data and must be carried out in strict compliance with both the criminal procedure legislation and the legislation on personal data protection.

Key words: personal data, criminal proceedings, circulation of personal data, right to respect for private and family life, non-interference with private life.

Подальший розвиток системи захисту персональних даних є одним із найбільш актуальних завдань, які повинні нерозривно розглядатися як складник забезпечення прав та свобод особи. Європейський суд з прав людини неодноразово зазначав, що захист персональних даних має фундаментальне значення для реалізації людиною свого права на повагу до приватного і сімейного життя – права, яке гарантоване статтею 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

У зв'язку із вищевказаним особливої актуальності набуває дослідження поняття «персональні дані» та визначення особливостей їх обігу в кримінальному провадженні з огляду на те, що ступінь правообмежень у цій сфері є суттєвим, а питома вага персональних даних серед інформації, яка залучається до орбіти кримінального судочинства – значною. До того ж саме визначення цього поняття дозволяє з'ясувати межі та критерії віднесення тієї чи іншої інформації до такої категорії.

Аналіз змісту положень, які містяться в національних та міжнародних нормативно-правових актах, а також наукових джерелах, дає підстави стверджувати, що у переважній більшості вони є схожими або навіть тотожними, що дає підстави виокремити певні закономірності у визначенні цієї категорії.

Так, вперше визначення поняття «персональні дані» було закріплене в Конвенції Ради Європи «Про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних» від 28 січня 1981 року № 108 (далі – Конвенція № 108), де зазначалося, що персональні дані – це інформація, що стосується конкретної особи або такої особи, яка може бути ідентифікована. На думку науковців, і сьогодні Конвенція РЄ 1981 р. залишається основним документом, що визначає міжнародні принципи прав і свобод людини щодо захисту персональних даних, і є головним світовим правовим стандартом у сфері захисту персональних даних [1].

Згодом була прийнята Директива 95/46/ЄС Європейського Парламенту і Ради Європи «Про захист фізичних осіб при обробці персональних даних і про вільне переміщення таких даних» від 24 жовтня 1995 року (далі – Директива 95/46). Відповідно до ст. 2 цього документа персональні дані – це будь-яка інформація, що стосується встановленої фізичної особи чи фізичної особи, яку можна встановити (суб'єкт даних) прямо чи опосередковано, зокрема, за допомогою ідентифікаційного коду або одного чи більше факторів, притаманних фізичним, фізіологічним, розумовим, економічним, культурним чи соціальним аспектам її особистості [2].

В подальшому в повідомленні Європейської комісії від 4 листопада 2010 р. № COM (2010) 609 Європарламенту, Раді ЄС, Економічному – соціальному комітету та Комітету регіонів ЄС «Комплексний підхід до захисту персональних даних в Європейському союзі» зазначалося, що термін «персональні дані» має на меті охопити всю інформацію, пов'язану з ідентифікацією, або можливістю ідентифікувати особу прямо чи непрямо. З метою встановлення можливості ідентифікації особи, мають враховуватися всі засоби, якими може скористатися володілець персональних даних або будь – яка інша особа для ідентифікації.

У контексті Загального Регламенту ЄС про захист даних (EU General Data Protection Regulation (GDPR)), який набув чинності 25 травня 2018 року, замінивши собою чинну до цього Директиву ЄС щодо захисту даних 95/46/ЄС, під персональними даними розуміється будь-яка інформація, що стосується фізичної особи, яку ідентифіковано чи можна ідентифікувати («суб'єкт даних») [3].

Тож, можна зробити висновок, що у зазначених міжнародних документах ключове поняття «персональні дані» визначено у найбільш широкому розумінні.

Характеризуючи вітчизняні підходи до правового регулювання поняття «персональні дані», слід в першу чергу звернутися до Закону України «Про захист персональних даних», у якому персональні дані визначаються як відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована (ст. 2 Закону). Таке визначення, видається, цілком узгоджується із відповідними європейськими стандартами, визначеними у Конвенції Ради Європи № 108 про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних та в Директиві 95/46/ЄС. На переконання дослідників, це визначення є достатньо лаконічним і чітким та відповідає існуючим міжнародним підходам до розуміння цього поняття [4].

Загалом, досліджуючи поняття персональних даних, можна дійти висновку про те, що у його основу покладено принцип ідентифікації даних про фізичну особу. Так, фізична особа, що може бути ідентифікована – це особа, яку можна прямо або опосередковано ідентифіку-

вати, зокрема, за допомогою посилання на ідентифікатор, як-от: ім'я, ідентифікаційний номер, дані про місце розташування, онлайн ідентифікатор або один чи кілька факторів, специфічних для фізичної, фізіологічної, генетичної, розумової, економічної, культурної або соціальної ідентичності цієї фізичної особи (Регламент Європейського парламенту і Ради (ЄС) 2016/679 від 27.04.2016) [5].

Цінними дороговказами у дослідженні категорії «персональні дані» є напрацювання експертів Робочої групи із захисту даних, утвореної відповідно до ст. 29 Директиви № 95/46/ЄС, № 4/2007 (WP 136) від 20 червня 2007 р. Так, на їх думку, при дослідженні поняття персональних даних варто виділяти 4 основні блоки, кожен з яких несе в собі певний правовий зміст. У поєднанні ці блоки формують термін «персональні дані» та визначають, чи слід вважати певну інформацію «персональними даними». Перший блок – «будь-яка інформація»: Директива широко визначає персональні дані як «будь-яка інформація», включаючи об'єктивні та суб'єктивні дані. Це включає факти, наприклад, результати аналізів крові, а також думки або оцінки, як-от кредитоспроможність або робоча ефективність людини. Точність інформації не є вирішальною, оскільки персональні дані можуть включати невірну або недоведену інформацію. Другий блок – «що стосується»: щоб інформація вважалася персональними даними, вона має «стосуватися» конкретної особи. Це може бути прямим, як у випадку з трудовими записами, або опосередкованим, як інформація про предмети або процеси, пов'язані з особою. Ключовим є встановлення відповідного зв'язку з особою. Третій блок – «ідентифікована або яку можна ідентифікувати»: ідентифікація може бути досягнута через унікальні ідентифікатори, як-от фізичні ознаки, імена чи номери. Особа є «ідентифікованою», якщо вона може бути розпізнана серед групи, навіть якщо ще не була конкретно ідентифікована. Четвертий блок – «фізична особа»: захист за Директивою поширюється на фізичних осіб (людських істот), незалежно від національності чи місця проживання. Концепція узгоджується з ідеєю, що кожна людина заслуговує на юридичне визнання як особа, і охоплює дані, пов'язані з живими індивідами. У висновку також розглядається взаємодія з даними про померлих осіб, ненароджених дітей і юридичних осіб [6].

Наведені міжнародні стандарти у сфері захисту персональних даних та проаналізовані дефініції цього поняття мають стати підґрунтям для окреслення відповідної категорії кримінального судочинства та виділення її характерних ознак.

Важливість категорії «персональні дані» для кримінального провадження обумовлена, перш за все, необхідністю належного встановлення анкетних відомостей його учасників (наприклад, обвинуваченого та потерпілого, відомості про яких зазначаються у обвинувальному акті відповідно до ст. 291 КПК). Такі відомості належать до обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, а, відповідно, їх всебічне, повне й неупереджене дослідження є обов'язковою умовою прийняття законних і обґрунтованих процесуальних рішень. Зазначене призводить до висновку про суттєве значення категорії «персональні дані» для виконання завдань кримінального провадження та, як наслідок, справедливого вирішення кримінально-правового конфлікту.

Характеризуючи *ознаки* персональних даних у кримінальному провадженні, зазначимо, що вони: (а) є складовою права на приватність; (б) належать до охоронюваної законом таємниці; (в) підлягають захисту у передбачений законом спосіб; (г) підлягають обробці у передбачений кримінальним процесуальним законодавством спосіб; (д) використовуються у кримінальному провадженні у різних напрямках; (е) використовуються для виконання завдань кримінального провадження; (є) як різновид фак-

тичних даних дозволяють встановити обставини, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні.

Зазначене дозволяє визначити *персональні дані у кримінальному провадженні* як інформацію (дані), що стосується фізичної особи-суб'єкта кримінального провадження або іншої особи (яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована), яка обробляється і використовується для виконання завдань кримінального провадження. При цьому, така інформація може розглядатися у широкому (йдеться про всіх осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні) та вузькому (йдеться виключно про непрофесійних учасників кримінального провадження) розумінні.

Такі дані можуть бути будь-якими відомостями, що дозволяють ідентифікувати конкретну особу або звернутися до неї прямо чи опосередковано. Вони можуть включати ім'я, адресу, дату народження, ідентифікаційний номер, фотографії, відбитки пальців та інші біометричні дані тощо. Оскільки ці дані можуть містити особливо чутливу інформацію про фізичних осіб, зокрема їхню злочинну діяльність, стан здоров'я, родинні зв'язки тощо, їх обробка та зберігання характеризуються особливими вимогами з огляду на забезпечення приватності, конфіденційності та відповідності законодавству щодо захисту персональних даних. Так, Закон України «Про захист персональних даних» та інші нормативно-правові акти у сфері захисту персональних даних визначають правила та обмеження для їх обробки у кримінальному провадженні з метою уникнення порушень прав людини. Зрештою, обов'язок захисту персональних даних у кримінальному провадженні є важливою умовою для його відповідності засадам невтручання у приватне життя, презумпції невинуватості та забезпечення доведеності вини, забезпечення права на захист, гласності і відкритості судового провадження та його повного фіксування технічними засобами тощо.

Всебічне дослідження категорії «персональні дані» потребує звернення до їх класифікації й виокремлення основних класифікаційних підстав, що є актуальними для сфери кримінального судочинства.

Слід урахувати, що загальна класифікація видів персональних даних, передбачена такими актами, як Закон України «Про захист персональних даних» (ст. 7), Директива 95/46/ЄС Європейського Парламенту і Ради Європи «Про захист фізичних осіб при обробці персональних даних і про вільне переміщення таких даних» (ст. 8), Загальний Регламент ЄС про захист даних (ст. 9) та Конвенція Ради Європи «Про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних» (ст. 6), які виділяють загальні та чутливі персональні дані (дані про: расове або етнічне походження; політичні, релігійні або світоглядні переконання; членство в політичних партіях та професійних спілках; засудження до кримінального покарання; дані, що стосуються здоров'я, статевго життя, а також біометричні або генетичні дані) [7].

Офіс Омбудсмена України та Офіс Ради Європи в Україні в межах Спільного проєкту «ЄС та Рада Європи працюють разом задля посилення операційної спроможності Офісу Омбудсмена у захисті прав людини» надали наступний поділ персональних даних на різні категорії: (1) за природою відомостей на: об'єктивні відомості про фізичну особу (біометричні дані, стан банківського рахунку тощо); суб'єктивні відомості про фізичну особу (автобіографія, характеристика, матеріали атестації, опис особистих рис фізичної особи, досє тощо); (2) за формою обробки відомостей на: відомості на паперових носіях; відомості на електронних, магнітних, оптичних носіях тощо; (3) за зв'язком з фізичною особою на: відомості, що стосуються фізичної особи безпосередньо (особова справа працівника, запис у базі даних медичного закладу, банківський рахунок фізичної особи тощо); відомості, що сто-

суються фізичної особи опосередковано (реєстраційний запис про право власності на об'єкт нерухомого майна, записи відеоспостереження у громадських місцях, записи про технічне обслуговування автомобіля тощо); відомості, що можуть стосуватися фізичної особи та впливати на її права й інтереси.

Аналіз поглядів вчених щодо критеріїв класифікації персональних даних свідчить про наявність різноманітних підходів до їх класифікації.

Так, А.В. Кардаш пропонує поділ персональних даних за режимом доступу на відкриті і обмежені в доступі та у зв'язку із цим виокремлює правовий режим конфіденційності інформації про особу [4]. Зазначимо, що дійсно, при вирішенні питання про режим доступу до персональних даних законодавець демонструє три підходи, а саме: а) згода суб'єкта персональних даних на їх обробку; б) відсутність згоди суб'єкта на таку обробку, якщо вона необхідна для захисту життєво важливих інтересів суб'єкта персональних даних або іншої особи у разі невідєздатності або обмеження цивільної дієздатності суб'єкта персональних даних (ч. 1 ст. 7 Закону України «Про захист персональних даних»); в) без згоди особи у випадках, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини (ч. 2 ст. 32 Конституції України).

Заслугує на увагу також класифікація персональних даних, запропонована Т. Обуховською, яка виокремлює чотири їх групи за джерелами отримання. Перша група включає дані, зібрані державними органами та місцевими органами самоврядування згідно з законом, наприклад, оперативно-розшукові дані, дані про податки та доходи. Друга група – дані, що створюються суб'єктами права власності і господарювання відповідно до вимог закону (витяги з наказів про працівників, характеристики на працівників, ідентифікаційні дані документів на ім'я особи та інше). Третя група – дані, які самостійно надаються фізичними особами органам державної влади і місцевого самоврядування та суб'єктам права власності і господарювання у визначені законом терміни та ситуації (податкова декларація, податковий звіт, митна декларація, анкета). Четверта група персональних даних створюється суб'єктами права власності і господарювання згідно з угодами між ними та фізичними особами, що описуються цими даними. Типові форми зазначених угод не передбачають згоду фізичних осіб на нецільове використання і поширення їх персональних даних [8].

У подальшому дослідниця пропонує поділяти персональні дані на дві категорії: уразливі та ідентифікуючі. До «уразливих» персональних даних вона відносить інформацію щодо здоров'я, расової та іншої належності людини, політичних переконань, саме ця інформація підлягає контролю над її використанням та поширенням з боку фізичної особи, щодо якої вона зібрана. У свою чергу, до «ідентифікуючих» персональних даних пропонується відносити інформацію, яка має більш вільний порядок контролю мети її збирання і права доступу до неї [8].

Ханс Іоахім Шрамм та А.В. Коструба за створенням інформації виокремлюють номінативні персональні дані фізичної особи, якими є прізвище, ім'я, по батькові, дата народження тощо як базисна умова їх класифікації, а також варіативні персональні дані фізичної особи – освіта, сімейний стан, місце проживання тощо, за допомогою яких встановлюється змістовність інформації про особу, досягається можливість чіткої ідентифікації індивідуума в «правовому полі». Їх мета – первісно визначити суб'єкта на підставі його загальної характеристики. Варіативні персональні дані можуть накопичуватися або змінюватися під впливом обставин дійсності, наприклад, за спливом часу. Консолідуючись з номінативними, вони сприяють досягненню мети персоніфікації фізичної

особи, чим забезпечується обігздатність інформації про фізичну особу [9].

Наведені погляди щодо видів персональних даних, а також підстав їх класифікації, сприяють пізнанню їх сутності та правової природи. Так, наявність чутливих та ідентифікуючих даних, а також відкритих та даних із обмеженим доступом зумовлюють існування особливих процедур, пов'язаних з їх збиранням та подальшим використанням у кримінальному провадженні. Таким чином, природньо, що особливо важливого значення проблема захисту персональних даних набуває у сфері кримінального судочинства, оскільки саме цей вид державної діяльності безпосередньо пов'язаний з істотним обмеженням конституційних прав і свобод людини, в тому числі – права на приватність. Крім того, учасниками кримінальних процесуальних відносин стають особи з різним процесуальним статусом (іноді нечітко визначеним законодавцем), що актуалізує проблему захисту їх прав та законних інтересів.

Зазначене, у свою чергу, дозволяє визначити види персональних даних, обіг яких є характерним для кримінального провадження, а також запропонувати такі класифікаційні підстави:

За природою утворення відомостей:

- Об'єктивні відомості про фізичну особу (біометричні дані, стан банківського рахунку тощо).
- Суб'єктивні відомості про фізичну особу (характеристика тощо).

За видами носіїв відомостей:

- Відомості на паперових носіях.
- Відомості на електронних, магнітних, оптичних носіях тощо.

За зв'язком із фізичною особою:

- Відомості, що стосуються фізичної особи безпосередньо (запис у базі даних медичного закладу, банківський рахунок фізичної особи тощо).
- Відомості, що стосуються фізичної особи опосередковано (реєстраційний запис про право власності на об'єкт нерухомого майна, записи відеоспостереження у громадських місцях, записи про технічне обслуговування автомобіля тощо).

- Відомості, що можуть стосуватися фізичної особи та впливати на її права й інтереси.

За режимом доступу та характером використання:

- Відкриті персональні дані.
- Персональні дані з обмеженим доступом.

За вмістом та характером інформації:

- Номінативні персональні дані (як прізвище, ім'я, по батькові, дата народження тощо).
- Варіативні персональні дані, які можуть змінюватися або накопичуватися залежно від обставин дійсності (освіта, сімейний стан, місце проживання тощо).

За ступенем чутливості:

- персональні дані загального характеру.
- чутливі персональні дані (щодо расового або етнічного походження, релігійних переконань, стану здоров'я тощо).

Особливості сфери кримінального судочинства зумовлюють дослідження механізму обігу персональних даних у цій царині, який загалом має здійснюватися у порядку, передбаченому КПК. Водночас, необхідно враховувати також специфічну правову природу персональних даних та особливі процедури, пов'язані із їх обігом.

Загальною категорією для позначення певних дій із персональними даними є термін «обробка персональних даних». Відповідно до Закону України «Про захист персональних даних» обробка персональних даних – це «будь-яка дія або сукупність дій, таких як збирання, реєстрація, накопичення, зберігання, адаптування, зміна, поновлення, використання і поширення (розповсюдження, реалізація, передача), знеособлення, знищення персональних даних, у тому числі з використанням інформаційних (автоматизованих) систем».

Як зазначається у літературі, всупереч поширеному помилковому твердженню обробка включає не лише вчинення вказаних дій із систематизованою сукупністю персональних даних великої кількості осіб (базою даних, реєстром, каталогом, досьє тощо). Просте зберігання володільцем, навіть у недоступному вигляді, інформації про хоча б одного суб'єкта персональних даних – вже є їх обробкою, відповідно до положень Закону України «Про захист персональних даних». Отже, наявність будь-якого документа, що містить персональні дані особи, на робочому столі чи в сейфі державного службовця становитиме обробку персональних даних цієї особи [10].

Слід звернути увагу на те, що відповідно до установлені практики Ради Європи та Європейського Союзу, захист персональних даних не є елементом їх обробки, бо не передбачає вчинення якихось дій з персональними даними. Використання ж зазвичай визнається елементом обробки, однак інколи (наприклад, у Німеччині) використання є окремою відносно обробки дією щодо персональних даних. При цьому за жодної умови обробка не може бути елементом використання. Відповідно, «захист» персональних даних слід розглядати як дію, окрему від їх «обробки» та «використання», а «використання» – як один з елементів «обробки» [10].

Фактично, кожна із перелічених в Законі України «Про захист персональних даних» дій із персональними даними, яка входить до поняття «обробка», має свій еквівалент у кримінальному провадженні у вигляді відповідної процесуальної дії, передбаченої КПК або дії технічного характеру. Ці дії спрямовані на виконання завдань кримінального провадження шляхом обробки (передусім, збирання і використання) персональних даних та мають проводитися із суворим дотриманням вимог як кримінального процесуального, так і законодавства про захист персональних даних. Обов'язковою умовою обігу персональних даних є їх захист, який має здійснюватися відповідно до Закону України «Про захист персональних даних» та інших нормативно-правових актів у цій сфері.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дяковський О.С. Визначення поняття персональних даних як правової категорії: сучасні проблеми та шляхи вирішення. *Інформація і право*. 2017. № 3(22). С. 51–56.
2. Про захист фізичних осіб при обробці персональних даних і про вільне переміщення таких даних Європейський Союз: Директива 95/46/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 24 жовтня 1995 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_242#Text
3. Загальний регламент про захист даних (GDPR): Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/679 від 27 квітня 2016 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-16#Text
4. Кардаш А.В. Конституційно-правовий захист інформації про особу (порівняльно-правовий аспект): дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Харків, 2019. 244 с.
5. Про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних) Європейський Союз: Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/679 від 27 квітня 2016 року. URL: [tps://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-16#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-16#Text)
6. Article 29 Data Protection Working Party: 'Opinion 4/2007 on the concept of personal data, WP 136, adopted on 20 June 2007. URL: <https://www.clinicalstudydatarequest.com/Documents/Privacy-European-guidance.pdf>
7. Стандарти захисту персональних даних в соціальній сфері / М. В. Бем, І. М. Городиський. Львів: б.в., 2018. 110 с.

8. Обуховська Т. Класифікація персональних даних та режиму доступу до них. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2013. № 1. С. 97–104. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadu_2013_1_13
9. Шрамм Ханс Іоакім, Коструба А. В. Правова класифікація видів інформації про фізичну особу. *Вісник Національної академії правових наук України* / редкол.: О. Петришин та ін. Харків : Право, 2019. Т. 26, № 1. С. 123–132. URL: <http://visnyk.kh.ua/uk/article/pravova-klasifikatsiya-vidiv-informatsiyi-pro-fizichnu-osobu>
10. Бем М., Городиський І. Захист персональних даних: правове регулювання та практичні аспекти: науково-практичний посібник. Рада Європи, 2021. 157 с.